

L. 1. 90.

ÁLLATOK VÉDELME.

A KOLOZSVÁRI ÁLLAT-VÉDŐ-EGYESÜLET

Szerkesztőség:
SZÉCHY-VILLA
 I. EMELET
 hová a kéziratok, tudakozások, előfizetések küldendők.

HAVIKÖZLÖNYE.

Szerkesztő:
SZÉCHY KÁROLYNÉ LORENZ JOSEPHINE,
 az Egyesület elnöke.

Tagoknak
 tagsági díj fejében jár.
 Előfizetési ár:
 Egész évre 1 forint — kr
 Fél " " " 50 kr
 Számonként 10 kr

Negyedik évfolyam. Kolozsvár, 1898. decz. 1. 3. szám.

Tartalom: Kutya volt. Irta: *Ábrányi Emil*. — Állatkertben. *Vass Tamás*tól. — Aforizmak Szt. Ágoston, Goethe, II. *Frigyes* és gróf *Arrioabentól*. — Tyras bosszuja. II. díjjal jutalmazott pályamunka. Irta: *Gy. Bernáth Oszkár*. — I. Vilmos császár szerete az állatok iránt. -- Különös állat — Mátyás diák hollója. *N. Pap Gyúladól*. — Egy rágalmazott madár. Irta: *Sebes Pál*. — Pár-baj egy majommal. — Állatok törvénykönyve. — Állataink télen. *Széchy Károlytól*. — Állatvédelem Angolországban. — Kolozsvár gazdasági állatai.

KUTYA VOLT. . . .

Irta: **Ábrányi Emil**.

Csörgött a dominó a kávéház márvánasztalán. Jobbra-balra lármás jókedvvel ütötték a kalabriaszt és a szomszédos billiárdokon csattogtak a rohanó, egymásba ütköző csontgolyók. Diskrét kibicék szorongtak izgatott képpel a játszóok háta mögött és a magas, oszlopos terem minden zugát elöntötte a szivarfüst, mint valami gömölygő kék felhő.

Hátul, az utolsó ablaknál, két ember sakkozott. Törzsven-degek, akik délután négy óraker pontosan beállítanak a kávéházba, pontosan lejátszszák a partikat, nyolczat-tízet egymásután, és este hét óraker pontosan elmenniük vacsoráinni a szomszédos vendéglőbe. Esztendők óta betartják ezt a rendet komolyan, lelkiismeretesen, mintha szerződést kötöttek volna egymással; pedig soha egy szóval sem ígérték, hogy találkozni fognak. Tisz-tán a szokás és a rokon-természetek vonzódása hozza őket össze a kávéház márvány-asztalánál. Érdeklődnek egymás iránt, mint a legjobb barátok, pedig soha egy szót sem szólnak a barátság-ról; évek óta szives, tartós kötelék fűzi őket egymáshoz, pedig évek óta soha egy szóval sem tudakozódtak egymás családi kör-ülményeiről. Hány ünnepélyesen fogadott, esküvel pecsételt hü-séget tép rongyokká az idő gyors változása! Hányan elszakad-nak egymástól, akik az oltár szentségére tettek esküt, hogy örökké együtt maradnak, sohasem válnak el egymástól, míg a világ vi-

lág lesz! Hány örök hűség hervad el neveltséges gyorsasággal, a mit a szerelem forró extázisa fogad föl . . . hány nagy stílű barátság válik silány karrikaturává, a mit a lélek idealizmusa és az elvek közössége alkot hirneves, okos férfiak közt! Csak ez a szegényes, obskurus kávéházi ismeretség dacol az idővel. Csak ezek a szerény egzisztenciák nem változnak soha egymás irányában. Csak ezek a szürke proletár-emberek tartanak össze hűségesen, akik sohasem kötelezték magukat semmire, sohasem fogadtak fel semmit, sohasem beszéltek barátságról, nagy, pompázó szavakkal.

Másokat elszédít, csatangolásra kész a kezdődő tavasz édes lanyhasága, vagy otthon maraszt a tél viharos, jeges lehellete. A kávéházi sakkozót nem téríti el utjából se a tavasz, se a tél. A mikor népvándorlás indul a zöldelő ligetek felé, amikor napfénytől mámoros tömeg hömpölyög a dunaparti korzón, a budai hegyek közt, amikor mindenki berug a tavasz orgonailatos lehelletétől és nem tud betelni a szabadban való bolyongással — a kávéházi sakkozó nyugodtan foglalja el sarokasztalát az utolsó ablaknál és játék közben onnan nézi egy-egy szórakozott pillantással, hogy odakünn milyen szép, tündöklő a világ! S amikor a szennyes, sárgás felhőkből omlik a hó, a mikor az utcákon végig süvölt a vad északi szél, a mikor megdermed a föld és a fojtó ködben, a rettenetes hózivatarban a legmakacsabb kószáló se mozdul ki a szobájából — a kávéházi sakkozó füléig huzott gallérral nyugodtan megy a farkasoknak való időben és a szokott órában ott ül a kávéház sarokasztalán, szemben a partnerével, aki ugyanezzel a halálos pontossággal tartotta meg azt a rendez-vous-t, amire egymást sohasem kötelezték.

*

A sakkozó-emberek, mint két fegyverszünetre lépő ellenséges hadvezér, rövid időre abba hagyták a játékot. A figurák ott állottak csatarendben a koczkás fatáblán és a sakkozók csöndesen beszélgettek egymással.

— Ma se jött el.
— Tegnap se volt itt.
— Három napja nem láttuk.
— Hm, valami baj van.
— Nagy baj lehet.
— Tíz esztendő óta, amióta ide jár, egy fél percet se mulasztot.

— Ő volt a legpontosabb köztünk!
Egy ideig elhallgattak, azután újra kezdtek:
— Valami baj van.
— Okvetlenül valami nagy baj!
Az egyik felnézett a kerek fali órára.
— Egy fertály hétre. Háromnegyed óránk van még. Folytassuk.

A csatarendben álló figurák megindultak, a két sakkozó óvatós húzásokat tett jobbra-balra, de néha fölsóhajtottak, és

azon vették magukat észre, hogy megint a távollevőről beszélnek, aki eddig a legpontosabb volt köztük, s aki már három napja nem volt a kávéházban.

— Nagy baj lehet!

— Okvetlenül valami nagy baj!

Egyszer csak a pinczér odasugott valamit az egyik sakkozó fülébe:

— A százados ur fel és alá sétál a kávéház előtt.

Mindketten megdöbbenve néztek egymásra, de nem szóltak semmit, csak magukban találgatták: mi történhetett, hogy a százados oda künn sétál az utcán és nem jön be sakkozni, noha már három napja nem volt a kávéházban?

Éppen azon tanakodtak, kimenjenek-e hozzá, amikor a százados belépett a terembe, katonás tartással végigment a kávéházon és megállott a sarokasztalka előtt.

Brád Ferencz, nyugalmazott császári és királyi százados, egyszerű czivil-ruhát viselt, de a régi katona meglát szott az arcán és egész magaviseletén. Sűrű szemöldökei alól keményen nézett az emberekre és a hangjában még barátságos beszélgetés közben is volt valami erős, parancsoló harsogás.

Mind a két sakkozó nagy örömmel ugrott föl az asztaltól.

— Csakhogy valahára látjuk a százados urat! Abbahagyjuk a játékot, . . . Tessék kezdeni!

A százados tagadóan intett a kezével. Leült a sakkozók mellé, széles karimájú kalapját a szomszéd asztalra vetette és deresedni kezdő haját végigsimitotta.

— Köszönöm. Ma nem játszom.

A sakkozók ránéztek, de nem szóltak, bár a szemük tele volt részvétellel, kíváncsisággal.

A százados újra dörzsölni kezdte a fejét és panaszos, nyűgő hangon kiáltott föl:

— Majd szét szakad a koponyám, úgy fáj . . . Azt hittem, hogy a levegőn elmulik, azért maradtam odakünn . . . de látom, hogy a levegő se gyógyítja meg . . .

Pár percnyi csönd után megint a százados beszélt:

— Két éjszaka virasztottam . . . ! A szememet se hunytam be, uraim . . . és ezt megéri az ember, ha már nem fiatal. Azelőtt meg se kottyant nekem az efféle . . . három éjjel egymásután jártam a báltermeket s amikor csatáztunk és farkasszemet néztünk az ellenséggel, föl se vettem három-négy éjszakai virasztást . . . De mikor vénül az ember, nehezen megy az éjszakázás . . . nehezen!

Az egyik sakkozó lassan, gyöngéd hangon meg merte kockáztatni ezt a bizalmas kérdést:

— Talán valami nagy betege van százados urnak?

A százados vastag, deres bajusza egyet vonaglott.

— Nagy betegem van!

Nem merték tovább kérdezni, de a százados, mintha válaszolt volna nekik, rövid és határozott hangon odavetette:

— A kutyám beteg!

*

A sakkozóknak egy izma se rándult, egy mukkanással se árultak el csodálkozást, vagy gunyos meglepetést. Mégis a százados úgy nézett rájuk, mintha tisztelet akart volna parancsolni annak számára, akit szóba hozott . . . és szaporán, indulatosan dőlt belőle a szó, mintha mentegetni akarta volna ezt a különös betegápolást.

— Azt hiszik talán, hogy egy kutya nem méltó ilyen figyelemre? Eh, mit tudják önök, hogy a kutya milyen szerepet játszhatik egy ember életében! Mit tudják önök, mi volt nekem ez a szegény, alázatos állat, a ki egész életét nekem szentelte... aki jókedvvel tűrte minden szeszélyemet és hűségesen ragaszkodott hozzám, akár ütöttem, akár simogattam . . .! Ez a kutya úgy szeretett engem, hogy ehhez fogható szeretet nincs a világon. Ti emberek, ti okosak vagytok, ti nagyszerű, tökéletes teremtsékek vagytok, de a legcsekélyebb megbántásra gyűlölettel feleltek... hiúságból, büszkeségből képesek vagytok megrontani, elárulni, összetörni embertársaitokat . . . nagyravágyásból, irigységből, rosszaságból gyalázatba, becstelenségbe, halábra kergetitek embertársaitokat . . . rágalmaztok, csaltok, szívtelenek vagytok . . . de a kutyának nincs lelke, a kutyának nincs esze, nincs szíve... a kutyának csak az az egy ostoba tulajdonsága van, hogy végtelemül ragaszkodik hozzád, hogy a bántalmakat mind elfelejti, hogy veled éhez, veled szomjazik és mégse hagy el, hogy egész világgal szembezáll érted, hogy a mikor meghalsz és kivisznek a temetőbe, oda fekszik a sírod mellé és meghal bánatában.

Lihgett a fölindulástól, a míg ezeket beszélte. Azután a hangja csöndesebbé, komorabbá vált.

— Ez a szegény haldokló kutya kétszer mentette meg az életemet . . .! Eilenségeim voltak a katonaságnál. Megindultak ellenem az intrikák és olyan helyzet sodortak, hogy az infámis degradáció küszöbén állottam . . . Borzasztó idők! Ártatlan voltam, de megakartam halni, mert nem bírtam el a rosszakarók kárörömét és a jó barátok megvető szárazkozását . . . Egyedül ültem a szobában. A pisztolyom meg volt töltve. Számláltam a percéket. Ekkor a félig nyitott ajtón besurrant a kutyám és nyöszörgve, vonítva ugrált előttem, mintha érezte volna rettenetes szándekomat . . . felugrott az ölembe, kért, könyörgött, kétségbeesve nyalta a kezemet és annyi fájdalom, annyi szeretet volt az esdeklő pillantásaiban, hogy magam is elkezdtem sírni, sírni... ez a jótékony sírás egész lelki erőmet visszaadta. Életben maradtam és visszakaptam a becsületemet . . .! A kutyámnak köszönhettem!

Kivette zsebkendőjét és letörölte homlokáról az izzadtságot.

— Még egy válsága volt életemnek . . . Szerettem egy asszonyt . . . egy szép, de bűnös asszonyt, aki hitványul viszszaélt a bizalmammal. Ez a gyönyörű angyal kaczerlődni kezdett az ezrednek egy léha tisztjével . . . Elűlöttem a látogatását és megfenyegettem az asszonyt . . . Egyszer a tiszt kaszi-

nóból korábban érkezem haza. Az asszony zavartan áll előm, csókolni kezd és feltűnő módon ölelget, mintha tartóztatni akarna, hogy ne menjek tovább. Lefejtem magamról az asszony karjait... indulok a mellékszobába... s amikor a küszöbre lépek, jól hallom, hogy a földszintes szoba nyitott ablakából valaki hirtelen leugrik az utcára... Vadászfegyverem ott lógott a falon. Szó nélkül lekapom és rohanok, hogy az asszonyt... Ebben a pillanatban a másik szobából kirohan a kutyám és örvendező, nagy ugrással egyenesen rám veti magát. A fegyver elsül, de a golyó a falba furódik... s a bűnös, megvetett asszonyt hagyta menekülni. Mi volt ez? Véletlen vagy az Isten beavatkozása? Nem tudom. De megmehekedtem attól, hogy első haragomban gyilkossá váljak. Ezt is a kutyámnak köszönhettem!

A százados felállott, fejébe nyomta széles karimájú kalapját és szomorúan üdvözölte a sakkozó kompanistákat.

— Isten önökkel! Ha ez a kutya meghal, nagyon a szívemre veszem. Olyan szépen éltünk kettesként tíz esztendőig!...

Egy ideig ott állott előttrük és halkán mondta, mintha csak magához beszélné:

— A sógorom kertjében temetem el, aki Ujpesten lakik. Magam hantolom el szegényt és virágot ültetek a sírjára!...

Kifelé indult, de még egyszer visszament és emelt hangon kiáltott föl:

— Különben, ha rajtam állana, a vizivárosi temetőbe vitézném, ezüstrojtos gyászkocsin, teljes katonai pompával!

Másnap délután megtörtént az a hihetetlen esemény, hogy a három sakkozó közül egyik sem jelent meg a kávéház sarok asztalánál.

A deres bajszú százados feketére mázolt ládában vitte a kutya holttestét az ujbudai kertbe és a két sakkozó ott ült a kosiban a gyászoló századossal.

A mikor a fekete ládát betették a gödörbe, a százados kemény szeméből úgy hullott a könny, mint nyáron a meleg eső és dadogva, magával tehetetlenül szólott a kísérőihez:

— Bolond történet ez, uraim... böcsässanak meg... nem tehetek róla... ez volt az én egyetlen barátom!...

Az egyik sakkozó, a kinek a szemé tele volt csillogó csöppel, gyöngéden megrántotta Brád Ferencz kabátját:

— Ejnye, százados úr, hát mi ketten...

— Igaz, igaz... böcsässanak meg!... Nézzék, ez a felírás jön a hantja fölé...

Egy magas, széles fa-darabot tűzött a sírfömlére hantolt fekete földbe. A jel közepén nagy betűvel írva ezek a sorok állottak:

Nem volt meg soha senki. Nem irigylett senkire, Hiszen szeretett. Önzárkó nélkül szolgált. Csodálatosan tünt.

Hű volt. Kedves volt. Figyelmes volt. Szóval: Kutya volt!

(A »Budapesti Napló«-ból.)

Állatkertben.

Meg vagy alázva nemes állat,
Ketreczbe zárva, lánczadon!
Az ostorcsapást tűri vállad
S gyerkőcz fetreng a hátadon.
Parancsszavára egy embernek,
Mint eb, úgy meghunyászkodol,
Különbén hát megostoroznak,
S az úr — urad még megbotol.

Pedig, mi büszke valát egykor,
S minő szabad! mint fürgeteg,
Midőn urának téged ismert
A messzezugó rengeteg;
Midőn az erdő vad lakóit
Tekinteted reszketteté;
Midőn egy hangod, mocczanásod
Az ős vadont megrengeté.

Midőn... de mért is emlegetsem
A multnak fénylő napjait?
Tündérmesévé vált az régen,
Az ős vadonnak ajkain,
Mit mesélgető aggastyánként,
Halk hangokon elmondogat,
Ha alkony szállt a rengetegre,
A suttogó falombozat.

S mivé levél, mi vagy te mostan?
Egy gyáva, hitvány, ronda rab.
Szabadságod elébe törvényt
Egy ember kénye-kedve szab.
Hiába zörgetsz, zörgetéssed
Csak hang, a mi semmit sem ér.
Gazdád nem lát, nem hallja szavad,
S könyör. szívéhez úgy se fér.

Egyszer kitörtél ketreczedből,
Dühös haraggal rontva szét,
Hogy szerte szaggasd ellenidnek
Undok bilincsvérő kezét.
Vad ordítás hangzott előtted,
Utánad vérpatak szaladt,
Halál volt, hová jutál, jötted,
Halál egyetlen egy szavad...

De, haj, ismét csak megfogának
És újóíag rabbá levél.
Szabadság után dobog szived
És hasztalan remél — remél,
Tűrj, szenvedj csak, szegény rabállat,
Legyen bár sorsod mostoha.
Hord békén tovább a rablánczot,
Szabad nem lész soha — soha!

Vass Tamás.

Egy légy lelke magasztosabb, mint a nap.

Szt. Agoston.

A vallásos tisztelet az előtt, a mi körülöttünk van, természetesen az állatvilágot is magában foglalja, és azt a kötelességet rója fel nekünk, hogy az alattunk álló teremtetéseket is tiszteljük és kíméljük.

Goethe.

Eszes lény első tulajdonának az emberiségnek kell lennie.

II. Frigyes.

Védvén az állatot a kegyetlenség és durvaság ellen, a civilizatio haladásán dolgozunk.

Gróf Arrivabene.

A kutya-hűség történetének leírása megpiritaná az emberiségef.

Weber K. S.

Minél emberiesebben bánik az ember az állattal, annál kevésbé alacsonyítja le magát állattá.

Tyras bosszuja.

Az Erzsébet királyné alából II. díjjal jutalmazott pályamunka.

Írta: **Gyalui Bernáth Oszkár**, a helybeli kezesk, akadémia II. éves növendéke

»A ki téged kövel dob meg,
dobj vissza kenyérral.

János barátunk falun lakott szüleinél, s ámbátor jól tanult és jó viseletű is volt, mégis — mert hisz az ember nem lehet hibátlan — meg volt az a rossz tulajdonsága, hogy szerette az állatokat kizozni. Atyja gyakran figyelmeztette, de mind hiába. Ekkor büntetéssel igyekezett őt erről leszoktatni, de szenvedélye újra meg újra föléledt.

Atyja egy alkalommal ajándékba kapott egy drága newfoundlandi kutyát, Tyras volt a neve. A szegény állatnak volt mit tőrnie Jánostól. Ez a hol látta, ott bosszantotta. Hol farkára lépett, hol fülét húzta, szóval mindenféleképen igyekezett vele hatalmát éreztetni. A kutya tőrte, hisz tőrnie kellett, mert mi más tehetett volna? A véletlen azonban a dolognak más fordulatot adott.

Szép júniusi nap volt, a melegtől majd megtikkadt ember, állat. János szintén oda volt a melegtől, s ezt csillapítandó, elhatározta, hogy fürdeni megy. El is indult. Tyras midőn menni látta, talán ösztönének engedve, utána sompolygott. János mintegy véletlenül hátra fordult és észre vette, hogy a kutya követi. Gonoszul mosolygott, hisz most a haszontalan az ebet jól elbosszanthatja, mert a vízben állva preczkelheti. Elérve a szokott fürdőhelyet, legnagyobb bosszuságára látta, hogy el van foglalva. Haza akart menni, hogy otthon megvárja, míg az idegenek a már rég magáénak gondolt fürdőhelyről — hisz a falusiak »Jánoska uszodájá«-nak hívták — eltávoznak. Erősebb volt ezen jó szándéknál a Tyrast bosszantani akaró vágya. Jobbra fordult és így ment egy darabig az állattól folytonosan követve.

»Na ez a hely jó, éppen nagyon jó, itt a parton csekély a víz, bennebb pedig nagyon mély, tehát kényelmesen fogok úszhatni«, így hangzott rövid monológja és a beszédet tett követte, a mennyiben hozzá fogott a vetkezéshez. Mikor ezzel készen volt, oda ment a kutyához és nyaklánczánál fogva a parthoz vezette. A partnál megállította, ő maga pedig a vízbe állott és a lehető legnagyobb kínzásokkal bosszantotta. A kutyának végre sikerült kezei közül kiszabadulni és a fiu legnagyobb csodálkozására nem szaladt haza, hanem csak hátra húzódott. A program első pontja ezzel befejeződött, most a túloidalra való átúzás következett. János nagy biztonsággal úszott, már-már elérte a tulsó partot, midőn egyszerre hangos sikoltást hallatott. Első sikoltását több követte, mire összecsendült a falu népe és csodálkozva nézte, hogy mi lelte az urfit. Gondolták, hogy tréfál és hangos kacajra fakadtak. De a jó kedv csakhamar ijedelemmé változott egy öreg paraszt eme szavaira: »Szent Isten, az úrfi az örvény-csoportba került!« Ki kell menteni! Ez az egybehangzó vélemény, de ki

kockázta életét? Senki! Mert egyiküknek sem volt abból, a mit »mersz«-nek hívnak. Ezalatt János már elvesztette erejét és ijedten nézett körül, hogy ha lehetséges, bár egy szalma-szalba is kapaszkodni. De hah! egy testnek vízbe ugrása hallatszik, az emberek elfojtott lélekzettel nézik, hogy ki az, a ki e végzetes lépésre szánta el magát. Ámulatuk még nagyobb lett, midőn észre veszik, hogy egy kutya közeledik Jánoshoz a vizet erősen csapkodva, s gyors úszással elérve őt, megfogja csekély ruhájánál és végre szerencsésen partra húzza az elájult fiút. Jánosnak nagy ijedelmén kívül semmi baja sem volt, de azért kénytelen volt pár napig az ágyat őrizni. Midőn atyja tudtára adta, hogy ki volt megmentője, beszédét e szavakkal végezte: »Látod, ez az állat jobban tudja, mint sok ember a szentírás eme szavait: A ki tégeg kövei dob, dob vissza kenyérrel.«

Azt hiszem, hogy a történeti hűség kedvéért nem felesleges megjegyezni, hogy János és Tyras ezen időtől fogva a legjobb barátokká lettek.

I. Vilmos császár szeretete az állatok iránt.

I. Vilmos császár nagyon szerette az állatokat s főkép a szárnyast. Babelsbergben a kastélya közvetlen közelében, egy kis szárnyas-udvara volt, a melyben pávák, gyöngytyukok, galambok és különböző fajtájú csírkék sűrögtek, forogtak. Egy szelídített őz is sétált közöttük. Az agg uralkodó kedvencz foglalkozásai közé tartozott, ha a császári teendőik egy kis időt engedtek neki, hogy a szárnyasudvarra néző erkélyre kiállván, a pajkos állatfarsaságot sajátkezűleg odahintett ételdarabocskákkal etesse és tofakodó, ügyes kaparásukon örvendjen. Nagyon kevés ember részesült abban a szerencsében, hogy ezt a békés látványt élvezze, mert a míg a császár a kastélyban volt, idegeneknek tilos volt bemenni. De a ki csak egyszer is látta a kedves képet, annak felejtethetlen marad egész életére.

*

Különös állat. Az angol »Nature« Mister Saville Went egy értekezését közli az ausztrália „czafrangos salamander“-ről, melynek első élő példányát Európába ez a híres természetbúvár hozta. Ezen állat a »Clanujdosaurus King« nevet csodálatos szintű czafrangos nyakékének köszöni, mely fodros-fajta és felborzad, ha az állat meg van ijedve vagy megtámadva. Rendesen, azaz nyugodt állapotában, e fodros gallér összehajlik a nyak két oldalán, mint egy esernyő. E gyík további különössége abból áll, hogy két hátsó lábán felegyenesedve tud járni, mi alatt első lábait és farkát magasan feltartja. E különös állatról felvett pillanatnyi képek nevezetes hasonlatosságot mutatnak — az emberhez.

Az állatok lelki világából.

János diák hollója.

Irta: **Nográdi Pap Gyula.**

Akkor esett meg ez a csodálatos történet, mikor Erdélyország s a Tiszáig terjedő részek fölött a hatalmas I. Rákóczy György fejedelem uralkodott. A fejedelemnek tudvalevőleg Lorántffy Zsuzsánna volt a hitvese, ez a tudománykedvelő, jóságos szívé asszony.

Abban az időben Erdélyt nem Kolozsvárról, mint később, s nem Budapestről, mint manapság, hanem a sárospataki várból igazgatták. Itt volt ugyanis berendezve I. Rákóczy György nagy pompájú fejedelmi udvara.

A fejedelem ritkán tartózkodott otthon. Békében országát utazgatta, harczias időkben pedig személyesen állott hadai élére. De annál állandóbb lakója volt a sárospataki várnak felesége, az angyali jóságú fejedelemasszony.

E derék nő jól tudta, hogy jó erkölcs és műveltség az országok állandó alapja s hogy a tudományos haladás iskolák nélkül nem is képzelhető. Ezért vette a sárospataki főiskolát oly kitüntető pártfogásába, elhalmozva ez intézetet mindennemű adománnyal: telkek, földek s szőlőkkel.

Részt vett az iskolai vizsgálatokon. Maga is intézett egyes tantárgyakból kérdéseket, s azt a diákot, ki a kérdésekre alaposan megfelelt, dicséretben s jutalomban részesíté.

Egy időben rossz szokás terjedt el a sárospataki iskola tanulói között. Iskolai órák után a réteket, ligeteket, pagonyokat s erdőket csapatostól bebarangolták, hogy a madarak tojásait s kicsinyeit elszedjék.

»Rossz hír szárnyon jár«, s a tanulók e kegyetlen cselekedeteiről már a fejedelmi udvarban is suttoztak egyet-mást.

Ezért egy délután a rector urat a fejedelemasszony magához hivatta s a rector úr még az nap kimondta a szigorú parancsot, hogy madarászni többé senki se merjen s a kinek kalitkában madara van, haladéktalanul bocsássa szabadon!

Ki volt mondva a törvény, meg kellett hajolni előtte A madárszedésnek vége lett, s a zárva tartott kis rabok visszanyerték szabadságukat. (Ilyen rendelet a mi napjainkban is szükséges lenne.)

Járt ekkor a sárospataki főiskolába többek között egy János nevű diák, apátlan és anyátlan árva fiú, ki egy fiatal hollót ápolt kalitkájában. János diák sem cselekedhetett másként, madarát ő is elbocsátotta s aztán bánatos szívvel baltagott az iskolába, gondolván, hogy többé soha sem látja vjsszont kedves lakótársát.

Mily nagyon meglepte őt azonban, midőn hazajövet látta, hogy a holló ablaka rostélyán ül. Sőt azt is látta, hogy a reá várakozó madár valami tart a csőrében. „Mi lehet ez? akadozott János diák, a meglepetéstől alig tudva szavakat találni.

E pillanatban a holló János diák vállára szállt s tenyerébe ejtette az ajándékot. Egy drága gyémántos gyűrű volt az.

Hol vehette e bohó kis jószág e drága kincset? — tündött János diák.

Másnap meg már egy még értékesebb arany fülbevalóval lepte meg a bolondos madár mit sem sejtő kis gazdáját. S ezentúl szakadatlanul gyűltek a kincsek. János diák pedig szépen elrakta a ládjába, hogy ha majd kitudódik a kincsek gazdája, hiány nélkül visszaadhassa.

Ekkor azonban egy megdöbbenő hír terjedt el város- és országszerte s bejutott a főiskola kis polgárai közé is.

A fejedelemasszony kincstárát, melynek ablakai szellőztetés végett nyitva voltak, ismeretlen tolvajok meglópták. A kár fölérhet négy-öt faluval. — Most tudta meg János diák, hogy honnan kerültek hozzá a kincsek.

Mit tegyen most? Megtartsa s eltitkolja a kincseket, a kegyes fejedelemasszonyéit? Ezt nem teheti. Ilyet a becsület még nem enged. Vagy felfedezze a titkot s kezéhez adja a kincseket a hollóval együtt magával Lorántffy Zsuzsánnának? Hátha majd szavai nem találnának hitelre s ő rá fogják, hogy oda legyen jó hírneve örökre s ezen felül be is börtönözzék, mint gonosztevőt szokás, Isten és ember törvénye szerint?

Mindegy! „Az igaz út a legjobb út.“ Történjék vele bármi, ő a kincseket visszaadja. Ugy is lett. Még az nap jelentkezett a fejedelmi udvarnál, esedezvén, hogy a kincsekért bizalmas embereket küldene a nagyságos fejedelemasszony.

El is küldték rögtön az épen ott időző királyhelmecezi tisztartót, nemzeti Székárosi Gergely urat, ki a ládát két kukta segítségével alig bírta a várba czipelni. Ugyancsak kezdte törülgetni neki hizott ábrázatát selyem-bárony zsebkendőjével.

Át is nézték a kincseket még az nap, hogy megkerült-e valamennyi? Meg volt mind, egytől-egyig.

Az udvar bírái meseszamba vették János diák előadását s vele a legszigorubbán akartak elbánni.

A fejedelemasszony azonban másként határozott.

„Hozd magaddal a hollót. János diák! Próbát fogunk vele tenni, ő hordta-e el az elveszett kincseket, vagy nem?“

Ugy lett. A holló, a mint elbocsátották, egyenest a fejedelmi kincstár nyitott ablakába repült, honnan egy igaz gyöngyvel gazdagon kirakott nyaklánczot hozott le magával.

Becsületes fiú voltál s mától fogva az én fiam vagy, János diák; — szót a fejedelemasszony — ezentúl én gondoskodom neveltetésedről.

A fejedelemasszony kijelentése parancs volt. János diák udvari költségen nőtt fel. Nagy s vitéz ember lett belőle. Sok harczot vívott hazánk ellenségeivel s mint a végvárak kapitánya halt meg. Hollóját, mely nagyon, de nagyon sokáig élt s melyet az ura után való bánkódás vitt a halálba, melléje temették.

(E kis rajzot *Deme Károly* „Magyar Olvasókönyv“-éből vettük. Hozzá csatoljuk a holló következő érdekes és kedves leírását,

mely Székely Dénes vál. tag. birtokában levő egy régi „Növénydeke Lapja“-ból irt le s melyet *Sebes Pál* irt e czim alatt „Egy: rágalmozott madár,“):

A méltatlanul gyalázott hollónak határozottan védelmére kell kelnünk, ha még annál több ezüst kanalat lopott volna is.

A hollót emlékezetet meghaladó idők óta, éppen mint a baglyat, szerencsétlenség-jóslónak tartják; pedig ő volt, ki Noénak éppen kimaradása által először vitt tudósítást a vizek apadásáról. Ő fedezte fel később Izland szigetét, a mennyiben a földsarki tengeren irányt vesztett svéd hajós Floké egy hollót kísérve bukkant a nires Geiser és Hekla tűzhányók szigetére.

A holló élő példánya a gondos és szerető szülőknek. Valameddig fiókáinak táplálékra van szükségök s nem képesek magokat önerejükön táplálni: gondosan ápolja s táplálja őket; de a mint szárnyuk kinőtt s repülni képesek lettek, szigoruan rászorítja, hogy maguk szerezzék meg élelmüket s rendezzék saját háztartásukat. A fiatal hollók örömet maragnának még az atyai fészekben s szivesen vennék továbbra is a szülői kosztot: de az öregek, ha szép szerével nem boldogulnak: erővel is kiverik a fészkekből s akarva, nem akarva, a fiatal hollók kénytelenek háztartást kezdeni s önerejükön élni.

A holló a már egyszer megrakott fészekhez annyira ragaszkodik, hogy inkább kijavítja azt, hogy sem ujat rakjon. Házi tűzhelyét s fiókáit oltalmazni s védeni még a sólymokkal és sasokkal szemben is elég merész.

A holló bátor, de nem vakmerő; az erő hiányát ügyesség s ravaszág által tudja pótolni. Erős testalkata bármely égaljat kiáll. Megtelepült Európa hegyvidékeinek völgyeiben s fajrokonai vannak Egyiptomban, Indiában s Japánban is. Hangja, mely mellesleg mondva gyenge oldala, hallható a Hudson öbölben, Amerika hegyvidékein, Izlandban, Grönlandban s leginkább az Orkney s Hebrid szigeteken. Nagy kedvelője a lazacz halászatnak, mert azok tisztogatásánál sok jó falathoz jut. De a mellett még sem válogató. Megeszik mindenféle halat, húst; még azt sem bánja, ha az az állástól s régiségtől kissé, vagy tán nagyon is szagossá lett. A holló szép tulajdonai azonban leginkább az emberekkel való érintkezésében tűnnek elő. A szelidített holló a legnagyobb bohóc, valóságos komikus a szó teljes értelmében. Nem tud ugyan énekelni, de ügyesebben s élczesebben megtanul beszélni, mint bármely papagály vagy seregély. Komikája mindig jól sikerül, mert észrevételeit a legnagyobb komolysággal teszi. Aztán mily ravaszúl s mily csalfán tud pillantgatni; milykaczéran sétál elő s hátra! éppen mint egy fontoskodó, kinek a csizma szorítja lábát!

Egy szelidített holló Rómában a Tiberius császár idejében kiválóan népszerű s közkedvességben volt. Ez a Castor templomban, fedél alatt kelt volt ki a tojásból s már fióka korában annyira megbarátkozott egy a templommal éppen szemben lakó vargával, hogy tőle megválni sem akart. A derék varga mindent elkövetett, hogy fekete lakójának gondos nevelést adhasson s nem siker nélkül, mert a jó tanítvány nemcsak jó érzelmű alatt-

való, hanem egyszersmind Róma igen kedvelt nyilvános egyénévé nőtte ki magát. Minden reggel a Forum nyilvános szószerkére szállott s Tibérius császárnak s az egész császári családnak jó reggelt, egészséget s hosszú életet kívánt. Miután alattvalói kötelességét az uralkodó iránt nyilvánosan végezte, élczes kérdésekkel s feleletekkel mulatá magát s a körüle gyült népet. A varga hollója több éven át kegyence volt a hatóságoknak s a népnek. Nevelője s gondozója vette is hasznát, mert a pártfogás meglátszott rajta; de aztán akadt is e miatt irigye elég s a szegény holló végre is ez irigység áldozata lett. Hanem a néptömeg boszut állott kedvence gyilkosán; kihurcolta a városból, elítélte s kivégezté. A hollót pedig nagyobb ünnepélylyel temeté el, mint sok államférfit vagy népbarátot. Holttestét a gyászolók egész serege kísérte ki, római szokás szerint megégezték s hamvait egy hamvvederbe téve az appiai út mellé temették el.

A jelenkor nevesebb írói közt is akadt a hollónak barátja hű ügyvéde. A híres angol író *Boz*, alig irt regényt, melyben egy vagy több holló ne szerepelne; s e hollókban mindazon valósággal létezett hollók vannak leírva, melyek a jeles író dolgozó szobájában ki s beszélgettak. Egy Grip nevű nyalánk utódát az író így rajzolja:

„E bölcsnek első tette volt előde minden örökségét összehakarítani. Minden sajt s rézdarabot, mit előde a kertben eldugott volt, kiásott s e nem kis fáradságot s kitartást igénylő munkában a legnagyobb erélylyel járt el. Mikor már alkalmasint mindent előszerzett: a kocsiskodásban az istállókban használt szőlamok megtanulásához kezdett s oly szerencsés sikerrel, hogy nemsokára ablakom előtt ülve, egész naphosszat hajfotta képzelt lovait. Első gazdája azon ajánlattal küldötte volt hozzám, hogy ha legnagyobb művész etében gyönyörködni akarok: vigyek részeg embert elébe, mert ilyenkor páratlan magaviselete. De ebben nem volt módom, mert részeg ember környezetemben nem igen fordulhatott meg. Hanem bármily ügyességet fejtett volna is ki e látványra, alig szerethett em volna inkább. Egyszer egészen váratlanul, lakásomtól egy negyed órányira találtam az utcán; büszkén sétált elé s hátra s a körüle csoportosult nép- és gyermektömeg előtt tudományát valószínűleg egész fényében műtöggatta volt. Soha sem felejttem el, mennyi ügyességgel védte magát, midőn megfogni akarták, úgy hogy az mindig csak úgy sikerült, ha nagyon sokan kezdtek hozzá. Szegény nem sokáig élt. Meglehet, hogy valami veszélyes tárgyat nyelt el s az okozta halálát; mert láttam, hogy a kerítés falból a mészragaszt egészen kiszedvén, azt teljesen átluggatta; a virágház ablakairól a fagaszt lecsipkedvén, az üvegtáblákat kirozgatta helyükből s összetörte; s egy hat lépcsőjű grádics fáját forgácscsá kopácsolta csőrével s a forgácsdarabokat elnyeldeste. Mintegy három év mulva hogy birtokomba került, megbetegedett s a konyhatűz előtt elpusztult. Utolsó perczig le nem vette a szemét a nyáron forogott pecsenyeről; hirtelen csak felfordult s utolsó kiáltása e volt: »Kukuk!

Párbaj — egy majommal. A római Tribuna böngészte valahonnan elő ezt a furcsa jelenetet, amely ott esett Párisban, a híres olasz harlekinnek, Briochinak a mutatványos bódéja előtt. Ottugrált ugyanis Fagottino, az a fúrge kis majom, a mely akkortáiban — a XVII. század második felében, valóságos szenzációja volt Párisnak, bohóságai, ezer tréfás ugrásai és komédiát játszó tehetsége okából. Valami sujtásos inas ruhában parádézott akkor éppen, s a mikor közeledni láttott egy nemes és nagyorru lovagot, aki véletlenül Cyrano de Bergerac volt, elfintorgatta az arcát és némi tiszteletlenséggel bohóskodott, Cyrano igen boszankodott a majom tréfáin és kardott rántott reá. Fagottino azonban nem azért párisi szenzáció, hogy ne tudja a lovagiaság szabályait. Kardott rántott hát ő is, azt a kis farkadot, a mely ott függött az oldalán, s a melylyel hadakozni szokott, ha produkálta magát. En gardeba is állott, — de aztán nyomban föl is bukott, keresztül szurta az a másik kard, amelyik nem volt fából. Csoda, hogy Edmond Rostand ezt is nem írta bele a darabjába.

Állatok törvénykönyve. E cím alatt *K. Nagy Sándor* pestvidéki kir. törvénytudományi bír. hasznos kis könyvet írt, melyet *Grimm Gusztáv* a budapesti Á. V. E. bőkezű ügyvivő alelnöke, az orsz. Á. V. E. támogatásával sok ezer példányban nyomatott és terjesztett szét. A 88 oldalra terjedő könyvecske tartalma a következő: 1. Állati betegségek gyógyítása engedély nélkül. 2. Állat-kinzás. 3. Állatkinzó cseléd elbocsátása. 4. Állatoknak felügyelet nélkül hagyása. 5. Állatok levágása. 6. Állatok megrogálása vagy elpusztítása. 7. Állatok jogtalan használása. 8. Állatorvosok kötelessége. 9. Állatorvos a vásárban. 10. Baromfiak fertőző betegsége. 11. Bárányoknak köz fogyasztás céljából elszállítása. 12. Beteg állatok bejelentése. 13. Bítang jószágok. 14. Bivaly-vész. 15. Borjúk védelme. 16. Dögterek. 17. Ebtartás. 18. Elhullott állatok elásása. 19. Elő állatok szállítása. 20. Fejős tehének mesterséges nagyobbitása. 21. Fertőtlenítése a beteg állatok ápolóinak. 22. Hal- és rákárusítási tilalom. 23. Hal-áteresztő a folyóban. 24. Halászati ellenőrzése. 25. Halászati tilalom. 26. Halászható halak nagysága. 27. Kolumbácsi legyek. 28. Legeltetés. 29. Lovak bérkocsiban társaskocsiban és teherszekérben. 30. Madarak pusztítása. 31. Marhalevél. 32. Marhavész. 33. Marhaellenőrzése. 34. Mérgezés. 35. Nyájörző ebek. 36. Pásztorok. 37. Ragadós betegségben levő állatok. 38. Rákfogási tilalom. 39. Sebes hajtás. 40. Sertés fülével való beszámolás. 41. Sertés-herelés. 42. Sertés-vész. 43. Vadászati kihágás feljelentési díja. 44. Vadászati tilalom. 45. Vadászati tilalom ellenőrzése. 46. Vasúti szállítása az állatoknak. 47. Vasúti szállítása kisebb állatoknak. 48. Vágómarhák. 49. Veszett állatok. 50. Vizek megfertőtlenítése. Egyesületünknek is küldtek belőle 200 példányt a melyből vagy 160-at már el is osztottunk. A többi tagjaink vagy más érdeklődőnek is szívesen rendelkezésükre bocsátjuk ingyen. Utána lehet küldeni a lap szerkesztőségébe.

Állataink télen.

Azokért szólalunk fel,
kik magukért nem tudnak beszélni.

Mint minden évben a tél küszöbén, most is a közönség fokozott figyelmébe és szeretetébe ajánljuk állatainkat.

A kemény tél beálltával állatainkra kinszenvedés, sőt életük százszoros veszélyeztetése nehezedik. Minden ország jó és nemes emberei és állatvédező-egyesületei igyekeznek némiképp enyhíteni hű társaink és szolgálók sorsán. Így a budapesti Á. V. Egyesület is külön röpiratok, által irányozza a figyelmet a szegény

lovak téli kinjaira.

A hideg zabolá. A lovak durva ostorozása ellen sokat irtak már és pedig egészen jogosan: de ama kinról mit sem lehet hallani, melyet a szegény állatnak télen kell szenvednie, ha jég-hideg zabolát adnak a szájába.

Jó kocsisok és fuvarosok! Ha egyszer érintnétek nyelvekkel az oly zabolát, mely egy fagyos éjszakán keresztül az istálló előtt vagy a pajtában lógott, nem igen könnyen tudátok azt visszahuzni a szerszámtól és ha felszabadulnátok is tőle nyelvek bőrének egy darabja ott maradna.

Eppen így esik meg az a szegény lovon, a melyet ilyen sebhedt szájjal huzni, nyargalni vagy szaladni kényszerítenek. A gyeplőnek minden ringatása nagy fájdalokat okoz neki. Ezen borzasztó állatkinzásnak azzal lehet elejét venni, ha a szerszámot éjjel meleg helyen tartjuk, vagy a vasrészeket posztórongygal melegre dörzsöljük, mielőtt a lovakra tesszük. Ezt nem szabad elmulasztani akkor sem, ha a szabadban abrakoltatják a lovakat és e végből a zabolát kiveszik.

Kocsisok! tegyétek ezt — és lovaitok jó egészségben, vigan fognak nektek szolgálni!

Ugyanebben a tárgyban szólalt fel Haussmann Alajosné urnő is a következő igen helyes megjegyzéseket fűzve hozzá:

„Helytelen az állatokat futás közben takaróval betakarni, mert a ló mozgás közben nem szorul takaróra; míg kivételképen nyírott szőrű lovaknál helyén van a betakarás. Igen rossz dolguk van most az éjjeli szolgálatra kirendelt kocsiknak, fiakkereknek, melyeknek az utcán és állomásokon órákon át kell állniok; ily esetben természetesen kiválóan szükséges jó meleg és védő takarót tenni az állatra; hogy ez utóbbi azonban céljának megfeleljen, szükséges, hogy az állat mellét is betakarja és a térdeig érjen, hogy a has és vesék is védve legyenek.“

Mi itt nem csak a lovakról akarunk szólni de a sokat szenvedő

lánczos kutyák

szomorú sorsára óhajtjuk felhívni a jószívű emberek figyelmét és szeretetét. Talán nincsen állat, mely annyit szenvedve, és főképp télen, mint ez a szabadságtól, mozgástól, társaitól, az élet minden örömeitől megfosztott szegény állat. Azokért a szolgálatokért, melyeket tesz, mint a ház hű és éber őre, legtöbbször csak durva bánásmód, vagy legalább is közöny és elfeledés jut a gazdája

részéről osztályrészeül. Tudjuk, hogy igen sok esetben nem rosszlelkűség, hanem közöny okozza a szegény lánczos kutya szerencsétlenségét. Ezért kérjük a jó embereket hogy figyelmükbe részesítsék a lánczos kutyát, főkép télen és kérjük az ilyen állat gazdáját: ne bizza a szegény teremtést csakis a cselédekre és ezek gondatlanságára, hanem nézzen maga is utána, hogy háza őrzőjének szomorú sorsát a mennyire csak lehetséges, megjavítsa megkönnyebbitse.

A lánczos kutyákért télen a következőket kérjük: kis házikója, mely úgy is oly kevésbe kerül, ne legyen ócska, lyukas, hanem erős deszkából összeállítva; ne legyen nagyon szűk; ne legyen a hidegnek és szélnek kitéve, hanem lehetőleg *védett* szegletben. Télen takarjuk el még egy kis szalmával is, a délnék eső benyiló ne legyen nagy; a házikó belsejét rakjuk ki szalmával, melyet párszor a tél folyamán fel kell *cserélni* és a benyilót ócska zsákkal lássuk el, hogy a hideg levegő ne csapjon be folyton. Ételt és inni való vizét mindig *iszta* edénybe kapja; a láncza ne legyen *rövid*; adjunk neki időnként *szabadságot* főkép éjjel, és kiméljük a gyermekek vagy durva emberek heczzeléseitől, mert csak ez és a folytonos lánczhoz való kötés vadítja el a természeténél fogva jó és engedékeny szegény kutyát. A kutya, ha előbb mogorva és félelmetes is volt, jó bánásmód után egészen megváltozik, hálás, egészségesebb, vidámabb lesz.

Végre kérünk egy pár morzsát a szegény kicsi dainokok:

a madarak

számára is, melyek a megfagyásnak és éhhalálnak egyaránt ki vannak téve. Nemcsak Budapesten, Bécsben, Londonban, de sok kisebb városban is vannak már télen madáretető állomások. Budapesten például csak az Erzsébet-téren, mely egész télen át visszhangzik a kedves madárcsicsergéstől, 12 etető asztalka van felállítva. Egy pár nyilvános asztalka azonban nem elég: az egész társadalom közreműködése szükséges ahhoz, hogy kicsi éneke-seinket a telelésen túl segíthessük. A legkedvesebb kivitele az lenne, ha a szülők gyermekeiket intenék, hogy etessék ezek az éhező és didergő madárkákat; egy a folyosó rácsozatára keresztül vetett deszkán vagy egyszerűen egy ládán, persze lehetőleg oly helyen, a hol eső és hó nem igen éri. Egy kis kenyér vagy zsemlyemorzsa, egy maroknyi szem vagy ilyesmi, minden háznál akad, minden háztartásból kitelik. És mily hálásak és eszesek e kis madarak jó ily tétéménnyel szemben! *Georges Sand* nem ok nélkül a legeszesebb állatoknak nevezte. Pár nap alatt oly jól ismerik a helyet, a hol etetik, oly szépen hozzászoknak az etetés órájához, hogy később már ők emlékeztetik az embert, ha egyszer elmulasztaná és örvendő csicsergéssel veszik körül az ismert alakot.

A tisztelt tanítók, tanárok s a tanintézetek igazgatóinak jóindulatába is ajánljuk a madárkákat és ezek etetését: tétessenek ki az iskolai udvarára pár egyszerű deszkát is! Mennyi gyönyörű lesz a gyermekeknek, ha tíz órájukból néhány morzsát odahintenek s az éhes vig kis teremtesek örömet látják s csiripeléseket hallják!

Széchy Károlyné.

Állatvédelem Angolországban.

Londonban, a hol már annyi az Állat-Védő-Egyesület és oly számos az ifjusági Állat-Védő-Egyesület is, a multkor egy társaság, mely azon beismerés terjesztésére alakult, hogy az ember az állatnak jóindulattal tartózik« memorandumot nyújtott be az angol közoktatásügyi miniszternek, a melyben arra kéri, hogy vétesse fel az összes állami iskolák kötelező tananyagába az állatok főként a háziállatok szokására és szükségeire vonatkozó ismeretet is. E kérést a következő okokkal támogatják.

1. Az állatok iránt való kegyetlenségek többnyire a tudatanságból és gondatlanságból származnak; megismertetvén tehát gyermekeinket azzal a kötelességgel, a melylyel az állatok iránt tartoznak, okiassuk, tanítsuk meg a helyes viselkedés elveire, melyek idővel egy egész nemzet közjavává válnak.

2. Csak akkor, ha az állatot visszaállítjuk arra a helyre, melyet a természet juttatott neki és a melyre joga vae, teljesítheti egészen célját az állattan, a mely háziállataink gondozásában és eltartásában oly fontos szerepet van hivatva játszani. De az állatok joga nemcsak egészséges állapotukban való jó bánás módra szorítkozik, hanem arra is kiterjed, hogy betegségeikben a szükséges gondozásban és állatorvosi segélyben részesüljenek.

Hogy az állatokat az őket megillető jogokba visszavegyezzük, szükséges, hogy jobban ismerjük őket, mint a hogyan eddig ismertük, mert csak akkor lehetünk oly igazságosak és méltányosak velük szemben, a mint sokszor meglepő nyívánvaló értelmességök megérdemli, ha természetüket, lelki életüket jobban megfigyeljük és megismerjük. Csak az újabb időben szentelünk az állatlélek tanulmányozásának kellő buzgalmat és oly megfigyelésekre jutunk, a melyekről azelőtt sejtelmünk sem volt. Ha tehát az állat ismeretét köteles tantárggyá emelik, nemcsak az igazságnak tesznek eleget, de a fiatalságnak, következőképp az egész népnek nemesítésén dolgoznak.

3. Eltekintve attól, mennyi haszna van az állat helyes és jó gondozása által a közgazdaságnak, az ifjuságot ezen az uton megfigyelésekre és elmélkedésekre indítják és fejlesztik benne a jó és igazságos iránt való érzéket.

A memorandum fejtegetései a miniszter osztatlan helyesléseivel találkozottak, a mint bizonyára minden gondolkodó ember helyeslését megnyerik.

Kolozsvár gazdasági állatjai. Kolozsvár területén — az »Ellenzék« szerint — van: 42 bika, 2305 tehén, 114 bivaly, 320 ökör, 32 ménló, 466 kancza, 526 herélt, 19 szamár, 1 öszvér, 9 kécске, 4588 sertés, 1017 juh, 22114 majorság, 826 kas méhcsalád. Igásfogatja pedig van: 419 egyes lófogat, 168 kettős, 6 hármas, 4 négyes, 42 kettős ökörfogat, 12 négyes, 12 hátos, 7 bivalyfogat, 8 öszvérszamár fogat, 426 tehénfogat.